

İRBÂD b. SÂRIYE

(العرباض بن سارية)

Ebû Necîh el-İrbâd
b. Sâriye es-Sülemî
(ö. 75/694)**Sahâbî.**

Süleym kabilesine mensup olup aynı kabileden altı kişiyle birlikte Resûl-i Ekrem'e gelerek biat ettiği rivayet edilmiştir (Heysemî, VIII, 51-52). Hemşehrisi Amr b. Abese'nin ve onun kendilerini dördüncü müslüman olarak gösterdikleri ileri sürülmüşse de Zehebî, İrbâd'ın böyle bir iddiada bulunduğuna dair rivayetin sahih olmadığını belirtmiştir (*A'lâmü'n-nübelâ*, III, 421). Amr b. Abese gibi ilk müslümanlardan biri olması halinde İrbâd'ın da Mekke'ye gelip Hz. Peygamber'le görüşmüş olması, o sırada Resûl-i Ekrem'in çevresinde yeteri kadar müslüman bulunmadığı için güvenlik sebebiyle ve onun tavsiyesi üzerine kabilesine geri dönmesi mümkündür (bk. AMR b. ABESE). İrbâd fakir olduğundan ehl-i Suffe arasında yaşadı. Tebûk Gazvesi'ne katılmak için binek hayvanı bulamayan altı yoksul sahâbî ile birlikte o da Resûl-i Ekrem'den yardım istedi. Resûlullah binek temin edemediğini söyleyince üzülerek ağlayan, bu sebeple "bekkâin" diye anılan bu yedi kişi hakkında âyet nâzil oldu (et-Tevbe 9/92). İrbâd, Hz. Peygamber'in vefatından sonra Humus'a yerleşerek zâhidâne bir hayat sürdürdü ve 75'te (694) vefat etti. Bu tarihten önce Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm'ın Emevîler'le mücadele ettiği yıllarda öldüğü de söylenmiştir.

İrbâd, Resûl-i Ekrem'den ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'tan rivayette bulunmuş, kızı Ümmü Habîbe, sahâbeden Ebû Ümâme el-Bâhilî, muhadramından Cübeyr b. Nüfeyr, tâbiinden Abdurrahman b. Amr es-Sülemî, Abdullah b. Ebû Bilâl, Ebû Rühm es-Semâî, Habîb b. Ubeyd ve diğerleri de ondan hadis nakletmiş, rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'nin dört süneninde yer almıştır. Abdullah Muhammed Şüfey', *Dirâsetü merviyâtî's-şahâbe: Sehl b. 'Abdillâh es-Sâidî ve'l-İrbâd b. Sâriye ve Şevbân mevlâ Resûlillâh şallallahü 'aleyhi ve sellem fi Müsnedi'l-İmâm Aḥmed b. Ḥanbel* adlı yüksek lisans tezinde (1404, Câmîatü Ümmi'l-kurâ külliyyetü's-şerfiatü'l-İslâmiyye) onun rivayetlerini de incelemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳât*, IV, 276; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-ta'dil*, VII, 39; Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 13-14; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 166-167; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 19-20; Mizzi, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIX, 549-551; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 419-422; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 61-80*, s. 483-485; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, VIII, 51-52; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 473; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VII, 174.

SELAHATTİN POLAT

İRBİL

(bk. ERBİL).

İRCÂ

(bk. MÜRÇİE).

IRCICA(bk. İSLÂM TARİH SANAT
ve KÜLTÜR ARAŞTIRMA MERKEZİ).**İRDÂF**

(الإرداف)

Söz içinde
tâbi unsur anılarak
metbûun anlatıldığı bedî sanatı.

Sözlükte irdâf "tâbi olmak, izlemek; binek hayvanı süren binicinin terkinine adam bindirmesi" anlamına gelir. Arkaya bindirilen kimseye de *ridf* veya *redif* denir. Beyân ve bedî ilimlerinde irdâf, "birbirle alâkalı iki anlam ve fikir arasında öncelik ve sonralığı dikkate alıp sonuç ve tâbi konumundakini anarak diğerini anlatmak" mânasında kullanılmıştır. Aralarında, ata binenle arkasına bindirdiği kimse arasındaki yakınlığa benzer bir ilgi bulunan bu iki unsurun durumu arkaya binenin anılarak öndeki binicinin onunla temsil edilmesi, arkadakinin öndekine delâlet ve işaret eder konumda olmasıdır. Ömer b. Ebû Rebîa'nın, bir mısraında sözünü ettiği kadının boynunun uzunluğunu tasvir ederken kullandığı "بعيدة مهوى" (Küpe sarkım mesafesi uzundur) ifadesi irdâfa bir örnek teşkil eder. Şair burada düz ifade yerine onunla yakından ilgili, onun bir sonucu ve tâbi durumundaki küpe sarkım mesafesinin uzun olduğunu söyleyerek boynunun uzunluğuna işaret etmiştir. Gerçekçi ifade yerine dolaylı anlatımın tercih edilmesi mânaya

zenginlik katarak ifadeyi daha canlı ve zarif hale getirmiştir. İrdâfa, kendisinde tâbi unsur anılarak metbû anlatıldığı için **tebtî'** adını verenler olduğu gibi iki terimi birleştirerek irdâf ve **tebtî'**, **erdâf** ve **tevâbi'** diyenler de vardır. Düz anlatım terkedilerek (tecâvüz) dolaylı anlatım tercih edildiğinden irdâfi **tecâvüz** olarak adlandırılan âlimler de bulunmaktadır (Ebû Hilâl el-Askerî, s. 385; İbn Reşîk el-Kayrevânî, I, 533; İbn Sinân el-Hafâcî, s. 229-230).

Bu sanatı ilk keşfeden ve ona irdâf adını veren Kudâme b. Ca'fer (ö. 337/948), irdâfi lafzın anlamla uyumuna (itilâf) dahil bir nevi saymış ve, "Şairin bir düşünceyi dile getirmek isterken onu anlatan lafzı değil onun tâbii ve redifi (mürâdif) durumundaki fikri anlatan lafzı kullanmasıdır" şeklinde tanımlamıştır. İbn Kuteybe ve İbnü'l-Mu'tez gibi edip ve münekkiterin verdikleri örneklerden irdâfi kinaye ve ta'riz kapsamında mütalaa ettikleri anlaşılmaktadır (*et-Te'vil*, s. 199; *el-Bedî*, s. 160-161). Rummânî, Hâtimî, Ebû Hilâl el-Askerî, İbn Reşîk el-Kayrevânî, İbn Sinân el-Hafâcî, Hatîb et-Tebrîzî, Ebû Tâhir el-Bağdâdî, İbn Ebû'l-İsba' gibi belâgat ve bedî âlimlerinin çoğu ile Safiyyüddin el-Hillî, İbn Hicce el-Hamevî gibi bediyyât müellifleri, Kudâme b. Ca'fer'i takip ederek irdâfi kinaye ve ta'rizden ayrı bir sanat olarak ele almışlardır. Süyûtî irdâfi kinayeye benzeyen bir bedî türü şeklinde görür. Abdülkâhîr el-Cürçânî'nin de irdâfi kinayeden saydığı verdiği örneklerden anlaşılmaktadır. Beyân âlimleri irdâfi kinaye ile eş anlamlı saydıkları gibi Ziyâeddin İbnü'l-Esîr, Muzaffer el-Alevî ve Necmeddin İbnü'l-Esîr el-Halebî onu bir kinaye türü olarak kabul etmişlerdir.

İrdâf ile kinayenin farkı şöyle açıklanmıştır: Her ikisinde de söz içinde geçen öge ve onun örtülü olarak anlattığı öge olmak üzere iki temel unsur vardır. Kinayede bu iki öge arasında lüzum ilgisi bulunur. Söz içinde geçen öge (lâzım) diğer ögenin (melzûm) ayrılmaz bir parçası, bir özelliği ve ön şartı konumundadır. Kinayede lâzım zikredilir, melzûm kastedilir; lâzımdan melzûma geçiş söz konusudur. İrdâfta ise iki öge arasında sebep-sonuç ilişkisi vardır; tâbi olan unsur anılarak metbûa (sonuç zikredilerek sebebe) işaret edilir. "Cömert, misafirperver" anlamında kinaye olan "كثير الرماح" (küllü bol) ifadesinde küll bolluğu, çok ateş yakmak, çok yemek pişirmek, çok konuk ağırla-